

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ОРГАНОМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКУ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

Григорашченко О. В.

В статті висвітлюються актуальні питання досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової та господарської діяльності щодо порушення органом досудового розслідування обчислення строку досудового слідства. Досудове розслідування є ключовим етапом кримінального провадження, від якого залежить ефективність та законність усього судового процесу. Законодавство України, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс (КПК), встановлює чіткі строки для проведення досудового розслідування. Згідно зі статтею 219 КПК, строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) і не може перевищувати певних термінів залежно від тяжкості вчиненого правопорушення. Однак на практиці часто виникають ситуації, коли органи досудового розслідування неправильно обчислюють ці строки, що може бути пов'язано з різними причинами, починаючи, від недостатньої кваліфікації слідчих до навмисного затягування процесу, що як правило має серйозні правові наслідки. У сфері службової та господарської діяльності часто розслідуються складні економічні правопорушення, що вимагає значних ресурсів та часу. Це створює додаткові виклики для органів досудового розслідування, які повинні балансувати між необхідністю ретельного розслідування та дотриманням процесуальних строків.

Зроблено висновок, що питання обчислення строку досудового слідства у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі службовою та господарською діяльністю, є надзвичайно актуальним та потребує детального аналізу та вдосконалення. Для вирішення цієї проблеми необхідно вжити ряд заходів, таких як підвищення кваліфікації слідчих та прокурорів щодо правильного обчислення строків досудового розслідування; проведення спеціалізованих тренінгів та семінарів з цих питань, а також внесення змін до чинного законодавства. Окрім того, повинен бути посилений контроль за дотриманням процесуальних строків з боку прокуратури та судів. Що має бути реалізовано через регулярні перевірки та моніторинг кримінальних проваджень, а також через застосування санкцій до посадових осіб, які допускають

такі порушення. У цілому, вирішення проблем порушень у обчисленні строку досудового слідства вимагає комплексного підходу, який включає як законодавчі, так і організаційні заходи, що є запорукою справедливого правосуддя та захисту прав і свобод громадян.

Ключові слова: досудове розслідування, строки досудового розслідування, обвинувальний акт, суд, слідчий.

Hryhorashchenko O. V. Current issues of pre-court investigation of criminal offences in the sphere of official and economic activities regarding violations by the pre-court investigation body of calculation of the period of pre-court investigation

The article highlights the current issues of pre-trial investigation of criminal offenses in the field of official and economic activities regarding the violation by the pre-trial investigation body of the calculation of the term of the pre-trial investigation. Pre-trial investigation is a key stage of criminal proceedings, on which the effectiveness and legality of the entire judicial process depends. The legislation of Ukraine, in particular the Criminal Procedure Code (CPC), establishes clear deadlines for conducting a pre-trial investigation. According to Article 219 of the CPC, the term of a pre-trial investigation is calculated from the moment the information is entered into the Unified Register of Pre-Trial Investigations (URDR) and cannot exceed certain terms depending on the severity of the offense committed. However, in practice, situations often arise when pre-trial investigation bodies incorrectly calculate these deadlines, which may be due to various reasons, ranging from insufficient qualifications of investigators to deliberate delaying the process, which usually has serious legal consequences. In the sphere of official and economic activities, complex economic offenses are often investigated, which requires significant resources and time. This creates additional challenges for pre-trial investigation bodies, which must balance the need for a thorough investigation with compliance with procedural deadlines.

It was concluded that the issue of calculating the term of pre-trial investigation in criminal proceedings related

to official and business activities is extremely relevant and requires detailed analysis and improvement. To solve this problem, it is necessary to take a number of measures, such as improving the skills of investigators and prosecutors in correctly calculating the terms of pre-trial investigation; conducting specialized trainings and seminars on these issues, as well as amending the current legislation. In addition, control over compliance with procedural deadlines by the prosecutor's office and courts should be strengthened. This should be implemented through regular inspections and monitoring of criminal proceedings, as well as through the application of sanctions to officials who allow such violations. In general, addressing the problems of violations in calculating the term of pre-trial investigation requires a comprehensive approach that includes both legislative and organizational measures, which is a guarantee of fair justice and protection of the rights and freedoms of citizens.

Key words: *pre-trial investigation, terms of pre-trial investigation, indictment, court, investigator.*

Актуальність дослідження. Законодавство України, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс (КПК), встановлює чіткі строки для проведення досудового розслідування. Згідно зі статтею 219 КПК, строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) і не може перевищувати певних термінів залежно від тяжкості вчиненого правопорушення[1;7]. Однак на практиці часто виникають ситуації, коли органи досудового розслідування неправильно обчислюють ці строки, що може бути пов'язано з різними причинами, починаючи, від недостатньої кваліфікації слідчих до навмисного затягування процесу, що як правило має серйозні правові наслідки. У сфері службової та господарської діяльності часто розслідуються складні економічні правопорушення, що вимагає значних ресурсів та часу. Це створює додаткові виклики для органів досудового розслідування, які повинні балансувати між необхідністю ретельного розслідування та дотриманням процесуальних строків. Наприклад, якщо розслідування триває довше, ніж передбачено законом, це може бути підставою для закриття кримінального провадження або визнання зібраних доказів недопустимими, що, у свою чергу, призводить до уникнення відповідальності винними особами, що є неприпустимим з точки зору забезпечення справедливого винесення рішення судом

Огляд останніх досліджень. Дослідження способів та форм виконання судових рішень, зокрема в господарському процесі, проводили провідні науковці, так як О. Александренко, А.-М. Ангелюк, Р. Благута, О. Гумін, М. Зімін, Ю. Іваніна,

Ю. Комісарчук, О. Короткова, О. Кучер, М. Майстренко, С. Мельниченко, Л. Радущка, В. Рожнова, О. Ряшко, Л. Удалова, І. Татарин, І. Тесленко, С. Тучков, О. Хабло, А. Хитра, І. Шаповалова, Р. Шеховцов та багато інших, оскільки зацікавленість в цьому питанні прямо впливає на порушення у обчисленні строку досудового слідства, що може бути використано як засіб тиску на учасників процесу, зокрема на підозрюваних та обвинувачених, порушуючи принцип рівності сторін та недопущення зловживань з боку органів слідства.

Мета дослідження. Метою нашого наукового дослідження є аналіз досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової та господарської діяльності щодо порушення органом досудового розслідування обчислення строку досудового слідства. Цей етап, безумовно, важливий, для вдосконалення кримінально-процесуальної практики та забезпечення законності у кримінальному провадженні.

Виклад основних положень. Досудове розслідування є ключовим етапом кримінального провадження, від якого залежить ефективність та законність усього судового процесу. У сфері службової та господарської діяльності, де правопорушення часто мають складний характер і значний суспільний резонанс, правильне обчислення строку досудового слідства набуває особливої ваги, оскільки порушення у цій сфері можуть призвести до серйозних наслідків, включаючи порушення прав учасників процесу, затягування розслідування та, зниження довіри до слідчих підрозділів.

Так, відповідно до статті 36 та 290 КПК прокурор у кримінальному провадженні вивчивши матеріали досудового розслідування за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого статті Кримінального кодексу України та враховуючи, що під час досудового розслідування зібрані докази є достатніми для складання обвинувального акту, доручає слідчому повідомити підозрюваному про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування [1]. Надати підозрюваному доступ до матеріалів досудового розслідування та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином речові докази або їх частини, документи або копії з них, що містяться у матеріалах досудового розслідування.

У подальшому слідчий складає повідомлення про завершення досудового розслідування у кримінальному провадженні та про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів. На підставі ст. 290 КПК України підозрюваний має право на ознайомлення з матеріалами кримінального

провадження за правилами цієї статті. Вказане повідомлення повинно бути зареєстровано у відділі документального забезпечення та у подальшому вручено стороні захисту, а саме надіслано (поштою) на електронну адресу захисників, за місцем роботи обвинувачених у т.ч. на електронну адресу обвинувачених, безпосереднє повідомлення підозрюваному, захиснику, зокрема повідомлення можливо надіслати з використанням мобільного зв'язку шляхом направлення СМС-повідомлень, у т.ч. за допомогою месенджерів «WhatsApp», «Telegram», «Viber» [2]. Тобто здійснити усі можливі заходи щодо вручення повідомлення про завершення досудового розслідування.

У свою чергу сторона захисту та підозрюваний відповідно до практики Верховного суду, а саме Постанови від 24.10.2022 у справі № 216/4805/20, провадження № 51-4684км21 встановлено, що ознайомлення з матеріалами розслідування є правом сторони захисту, яке вона використовує на власний розсуд[3]. Якщо сторона підтверджує, що ознайомила з матеріалами, відкритими іншою стороною, або що вона відмовляється від ознайомлення з такими матеріалами, цього достатньо, щоб приписи частин 1 - 3 та 6 статті 290 КПК були виконані[1]. Сторона, яка відкрила матеріали, не має повноважень контролювати, в якому обсязі і як детально інша сторона ознайомила з такими матеріалами. Якщо обвинувачена особа вважає для себе достатнім ознайомитися з копіями матеріалів, наданими їй захисником, і підтверджує це іншій стороні, вона тим самим засвідчує, що вимоги статті 290 КПК іншою стороною виконані.

Тобто відповідно до п. 3 ст. 219 КПК України, з дня повідомлення особі про підозру досудове розслідування повинно бути закінчене протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину. Строк досудового розслідування може бути продовжений з підстав та в порядку, передбачених КПК[1].

Відповідно до правової позиції, викладеної у постанові Верховного Суду від 15.09.2021 у справі № 711/311/19, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке законодавець пов'язує в часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду (його фактичним направленням). Отже, в межах строку досудового розслідування обвинувальний акт має бути не лише складено, затверджено та вручено, а й безпосередньо направлено до суду [4].

Виходячи з практики слідчі та прокурори помилково рахують строки досудового розслідування, що підтверджує практика, а саме:

Постановою Верховного Суду від 15.05.2024 у справі № 756/5423/23 відхилено касаційні скарги сторони обвинувачення та залишено без змін ухвали Оболонського районного суду міста Києва від 24.07.2023 та Київського апеляційного суду від 23.11.2023 про закриття кримінального провадження стосовно обвинувачуваного у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 3, 4 ст. 190, ч. 1 ст. 366 КК України, на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України. Приймаючи таке рішення, суд касаційної інстанції зазначив, що 30.09.2022 повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 190, ч. 1 ст. 366 КК України. Строк досудового розслідування востаннє продовжено ухвалою слідчого судді до 28.02.2023. підозрюваному 24.02.2024 повідомлено про зміну раніше повідомленої підозри та стороні захисту вручено повідомлення про завершення досудового розслідування. З того часу сторона захисту почала ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування. Стороною захисту 06.04.2023 через скриньку прокуратури надіслано прокурору у кримінальному провадженні повідомлення в порядку ст. 290 КПК України, у якому, серед іншого, зазначено про ознайомлення з частиною матеріалів, а також про небажання ознайомитися з іншими матеріалами досудового розслідування. З огляду на це запропоновано вирішити питання про завершення досудового розслідування та вручення підозрюваному обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування у разі відсутності підстав для закриття цього кримінального провадження[5].

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що стороною захисту реалізовано право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування та 06.04.2023 підтверджено вказаний факт прокурору. При цьому суд касаційної інстанції констатував, що письмове підтвердження відмови протилежної сторони від ознайомлення з такими матеріалами є законною підставою для суду допустити відомості, що містяться в них, як докази. Водночас ознайомлення з матеріалами розслідування є не обов'язком, а правом, яке сторона захисту використовує на власний розсуд. За загальним правилом, сторона кримінального провадження письмово підтверджує протилежній стороні, а потерпілій, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, - прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням їх найменування (ч. 9 ст. 290 КПК України). Водночас законом не визначено певної форми процесуального документа щодо підтвердження факту надання доступу та

ознайомлення з матеріалами провадження, а лише встановлено, що цей факт повинен бути письмово підтверджений учасником кримінального провадження, якому надано доступ. Відсутність найменувань відкритих матеріалів досудового розслідування, до яких надано доступ стороні захисту, не може свідчити про невідкриття таких матеріалів.

Аналогічні правові позиції викладено у постановках Верховного Суду у справах № 522/1714/16-к, 361/7375/18, 522/7444/21, 216/4805/20, 556/1381/18, 752/3218/20, 712/6375/18, 676/6116/18, 676/804/20, 991/6516/20.

З огляду на це Верховний Суд не погодився з наведеними у касаційній скарзі прокурора доводами про відсутність належного підтвердження стороною захисту факту надання їй доступу до матеріалів із зазначенням їх найменування, що стало підставою для звернення до слідчого судді з клопотанням про встановлення строку ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Касаційний суд констатував, що факт постановлення ухвали слідчого судді про встановлення строку ознайомлення з матеріалами досудового розслідування не свідчить про продовження строку досудового розслідування у кримінальному провадженні, який після закінчення поновленню не підлягає. Крім того, період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, на перебіг строку досудового розслідування, визначеного ст. 219 цього Кодексу, не впливає та не зупиняє його. Зазначені правові висновки також зроблено у постановках об'єднаної палати у справах № 216/4805/20, № 711/8244/18. Зважаючи на те, що строк досудового розслідування закінчився 10.04.2023, а обвинувальний акт у кримінальному провадженні стосовно обвинуваченого надійшов до суду 28.04.2023, Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про наявність підстав для закриття цього кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України. Наведені правові висновки необхідно взяти до уваги та не допускати слідчими прокурорами помилок під час здійснення досудового розслідування. Проблема-тичне питання у тому що внаслідок не дотримання строків досудового розслідування, надає можливість та підстави для закриття кримінальних проваджень на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України та ухилитись від відповідальності обвинувачених[6].

Таким чином, питання обчислення строку досудового слідства у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі службовою та господарською діяльністю, є надзвичайно актуальним та потребує

детального аналізу та вдосконалення. Для вирішення цієї проблеми необхідно вжити ряд заходів, таких як підвищення кваліфікації слідчих та прокурорів щодо правильного обчислення строків досудового розслідування; проведення спеціалізованих тренінгів та семінарів з цих питань, а також внесення змін до чинного законодавства. Окрім того, повинен бути посилений контроль за дотриманням процесуальних строків з боку прокуратури та судів. Що має бути реалізовано через регулярні перевірки та моніторинг кримінальних проваджень, а також через застосування санкцій до посадових осіб, які допускають такі порушення. У цілому, вирішення проблем порушень у обчисленні строку досудового слідства вимагає комплексного підходу, який включає як законодавчі, так і організаційні заходи, що є запорукою справедливого правосуддя та захисту прав і свобод громадян.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Месенджери та їх допустимість у судовому процесі. URL: <https://pravo.ua/mesendzhery-ta-ikh-dopustymist-u-sudovomu-protsesi/>
3. Постанова Верховного Суду України від 24 жовтня 2022 р. N 216/4805/20; № 51-4684кмо21. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/C023552>
4. Постанова Верховного Суду від 15.09.2021 у справі № 711/311/19. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=99648342&red=100003ab854954b7fabd3cf-be27e193b8ed03c&d=5>
5. Постанова Верховного Суду від 15.05.2024 у справі № 756/5423/23. URL: plex.com.ua/doc.php?regnum=119168495&red=1000038bea6a2e651f8d9f5dff7d-741415f908&d=5
6. Про застосування положень щодо закриття кримінального провадження (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України) та впливу на перебіг строку досудового розслідування часу ознайомлення прокурора з матеріалами сторони захисту - рішення ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centrnews/1495608>
7. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення. Наказ Офісу Генерального прокурора від 30 червня 2020 року № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>
8. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Григорашенко О. В.,
orcid.org/0009-0006-8934-5401
доктор філософії у галузі знань з права